

AINEKAVA
KÄSITÖÖ JA KODUNDUS
(5.-9. klass)

KÄSITÖÖ AINEKAVA 5.–9. KLASSILE

1. Õppe-eesmärgid

Käsitööõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) omandab vajalikud oskused eluks, tööks ja harrastusteks;
- 2) õpib kavandama ja teostama oma ideid, endale ülesandeid võtma ning neid loovalt lahendama;
- 3) õpib tundma ning õigesti ja säästlikult kasutama erinevaid materjale, töö- ja tehnilisi vahendeid;
- 4) omandab erialase terminoloogia ja elementaarse tehnilise kirjaoskuse;
- 5) õpib töötama teksti ja tööjooniste toel; hankima teavet erinevatest allikatest, saadud teavet analüüsima ja oma oskuste arendamiseks kohandama;
- 6) omandab õiged tehnoloogilised võtted materjalide töötlemiseks; arvestab töötamisel töötervishoiu ja ohutustehnika nõudeid;
- 7) arendab loovust ja esteetilist maitset, õpib hindama loomingulise eneseteostuse võimalusi, mida pakub käeline tegevus;
- 8) õpib väärtustama ja hoidma rahvuskultuuri, elama ühtses kultuuriruumis teiste rahvastega;
- 9) õpib töötama üksi ning koos teistega, hindama tööks vajalikke isiksuse omadusi: vastutustunnet, täpsust, püsivust, kriitilist meelt;
- 10) õpib hindama tööd, töö tegijat ning iseenast teatud kutse omandamise seisukohalt.

2. Õppetegevus

- 2.1. Käsitöö õpetamise põhieesmärk on õpilase kui isiksuse võimalikult mitmekülgne arendamine ning tema ettevalmistamine iseseisvaks eluks. Käeline tegevus pakub igas vanuses inimesele loomingulise eneseteostuse võimalusi. 5.–9. klassi käsitöös on suund esemelis-tehnoloogilisele tööle. Igas klassis on ette nähtud tekstiilitööd ja kodundus. Teemade käsitlemiseks kuluvate tundide arvu, nende jaotuse klassiti ning järjestuse määrab õpetaja, sidudes kooli käsitöö ainekava teistes ainetes õpitavaga.
- 2.2. Käsitöö ainekava sisaldab kohustuslikele lisaks valikteemasid, mille hulgast õpetaja ja õpilased koos valivad igal aastal ühe teema, et mitmekesistada õpilaste käsitööoskusi, muuta ainet loovamaks ning lähendada seda tarbekunstile.
- 2.3. Õmblemine on soovitatav planeerida igale õppeaastale. Tööõpetuse, käsitöö ja kodunduse tundide läbiviimiseks jaotuvad õpilased klassis kahte rühma soolisust arvestamata. Kokkuleppel võivad tööõpetuse ja käsitöö-kodunduse õpetaja õpilasarühmi vahetada nii, et käsitöö ja kodunduse ainekava rühma õpilased õpivad tööõpetuse õpetaja juhendamisel valitud tehnilist teemaplokki ning samal ajal tööõpetuse rühma õpilased õpivad käsitöö ja kodunduse õpetaja juhendamisel kodumajanduse, puhastus-, korrastus- ning toitlustamistemasid.
- 2.4. Käsitöö on oskusõppeaine. Seetõttu tuleb enamik tundide ajast sisustada õpilaste praktilise tööga. Õpilastel arendatakse käelisi oskusi ja vilumust, õpetatakse tööd tegema ja tegijat hindama. Iga teema alguses tutvustab õpetaja teemaga seotud töö- ja tuleohutus- ning hügieeninõudeid ning tagab nende täitmise. Oluline on, et õpilased õpivad tööd kavandama, materjale ning töövahendeid valima ja kasutama, tööjuhendite ja jooniste järgi töötama, vajadusel erinevaid teabeallikaid kasutama; omandavad terminoloogia, tehnoloogia ja majandusliku mõtlemise.

2.5. Kasutatakse mitmesuguseid õppevorme ja -meetodeid. Hinnatakse teadmisi, loovust, teadmiste rakendamise oskust iseseisvas praktilises töös ja valminud tarbeeseme terviklikkust. Hinnangu andmisel on oluline arvestada õpilase arengut.

3. Õppesisu

3.1. Kohustuslikud teemad

3.1.1. **ÕMBLEMINE.** Õmblusmasina niiditamine, niidi poolimine. Õmblemise alustamine ja lõpetamine. Masina reguleerimine, lisaseadmete kasutamine. Nõela vahetamine. Erinevate materjalide kasutamine ja hooldamine. Abimaterjalide ja furnituuride kasutamine. Kanga kuumniiske töötlemine. Lihtõmblus. Äärestamine. Palistused. Kandid. Krookimine. Sissevõtted. Tasku. Vööjoone töötlemine. Tõmblukk-kinnis. Hõlma, krae ja varrukate töötlemine. Nööpauk. Nööbi, haagi, truki õmblemine. Mõõtude võtmine. Lõikelehe kasutamine, lõigete kohandamine. Rõivastumiskunst. Kanga ettevalmistamine väljalõikamiseks. Lõike paigutamine riidele. Traageldamine. Esemel õmblemise tehnoloogiline järjekord. Proovimine. Viimistlemine.

3.1.2. **SILMUSKUDUMINE.** Silmuste loomine. Parem- ja pahempidine silmus. Ääresilmused. Kudumi lõpetamine. Koekirja lugemine. Silmuste kahandamine ja kasvatamine. Ringselt kudumine. Nupulise, pitsilise ja palmikkoe kudumine, kirjamine. Silmuste arvestamine. Kudumite kavandamine ja tööjärjekorra planeerimine. Kinda, soki ja valikeseme kudumine. Kudumi viimistlemine, hooldamine, parandamine. Kudumid Eesti rahvakunsti.

3.1.3. **HEEGELDAMINE.** Põhisilmused ja tuletatud silmused. Skeemi järgi heegeldamine. Edasi-tagasi heegeldamine. Ringheegeldamine. Võrgulised pinnad. Silmuste kasvatamine, kahandamine. Motiivide heegeldamine ja ühendamine. Heegeldusäärised. Ääre- ja vahepitsid. Heegeldustöö viimistlemine. Heegeldamine Eesti rahvakunsti.

3.1.4. **TIKKIMINE.** Tarbe- ja kaunistuspistid. Üherealised ja kaherealised pistid. Pinnakattepistid. Lihtpilu. Tikand. Alusmaterjali valik ja ettevalmistamine, tikandi kavandamine. Mustri kandmine riidele. Niidi kinnitamine tikkimisel. Töö viimistlemine. Tikand Eesti rahvakunsti. Sümbolid ja märgid rahvakunsti.

3.2. Valikteemad

3.2.1. **TEKSTIILESEME KAVANDAMINE.** Kavandamise erinevad graafilised võimalused ja stiilid. Värvusõpetus. Moe ja isikupära arvestamine kavandamisel. Kopeerimine ja originaallooming.

3.2.2. **LAPITÖÖ.** Erinevad lapitöö tehnikad (ruutudest, kolmnurkadest, ribadest, plokkidest). Palkmajatehnika. Konnakarbi muster. Vanaema lilleaed. «Hull» lapitöö. Töö kavandamine. Tükkide ühendamine, töö kaunistamine, teppimine, viimistlemine ja hooldamine.

3.2.3. **LOOMINGULINE TEKSTIILITÖÖ.** Joonistuse kasutamine kavandina, töö tehnoloogia väljatöötamine ja teostamine. Kangatükkidest kollaaž. Käsitsipistete ja õmblusmasina kasutamine. Niidigraafika. Kangaste ja trikotaažiga eksperimenteerimine, kortsutamine, venitamine, värvimine, käristamine, harutamine, töötlemine mitmesuguste liimide ja lakkidega.

3.2.4. LAPIMAAL. Erinevate tehnikate sidumine: tikkepisted, tikandid, heegeldamine, kudumine, õmblemine, aplikatsioon, pitside valmistamine, maalimine, vormimine liimi abil, tüllikihtide vahele kompositsioonide loomine jne.

3.2.5. PEHMED MÄNGUASJAD. Mänguasja kavandamine, lõigete koostamine. Lõigete paigutamine riidele, väljalõikamine. Kaarjad ja nurksed õmblused. Näo ilmestamine. Lisadetailide kinnitamine. Mänguasja täistoppimine, viimistlemine ja hooldamine.

3.2.6. PILUTIKAND. Ühesuunaline pilu, pistepilu, keerdpilu, sõlmpilu, põimpilu, mähkpistepilu. Kombineeritud pilu, pilupalistus. Kahesuunaline ehk võrkpilu. Toledotikand. Hardangertikand. Pilutikand eesti rahvakunstis. Pilutikandi viimistlemine, esemete hooldamine.

3.2.7. LILLTIKAND. Tikand eesti rahvakunstis. Alusmaterjali ettevalmistamine tikkimiseks, töö kavandamine. Mustri kandmine riidele. Mähkpiste, madalpiste, varspiste, sõlmpisted, aedpiste. Lehtede, lilleõite, marjade ja viljade tikkimine. Lilltikandi viimistlemine.

3.2.8. APLIKATSIOONTIKAND. Töö kavandamine. Šabloonide kasutamine, motiivide kandmine riidele. Aplikatsioonide kinnitamise viisid: õmblemine käsitsi ning masinaga, tikkimine, pilutamine, liimimine, kile sulatamine jne. Reljeefne aplikatsioon. Töö viimistlemine.

3.2.9. BATIKA. Kavandamine. Kangale erinevate kujundite moodustamine. Kanga ettevalmistamine värvimiseks: käärdamine, voltimine, rullimine, sõlmimine, sidumine, mustri tikkimine. Värvimine. Esemel lõppviimistlus.

3.2.10. NÖÖRID JA PAELAD. Materjali kulu arvestamine. Punutud paelad. Labaselt põimitud paelad: poolkalasabaline, täiskalasabaline, rombiline. Toimselt põimitud paelad. Kaaruspaelad. Korrutatud nöörid (1-, 2-, 3-värvilised). Palmitsetud, tahulised ja ümarad paelad (3-, 4-, 5-, 6-harulised jne). Näpunöörid. Heegeldatud paelad. Kootud paelad. Pitspael. Paelte otste töötlemise võimalused.

3.2.11. RAAMIL KUDUMINE. Gobelään. Töö kavandamine. Materjali kulu arvestamine. Erinevad põimetehnikad: pindpõimed, gobeläänpõimed, kaaspõime, pärlpõime, pilupõime, korjatud kirjad, naastpõime, villpõime, rüü, ristpõime, vars- ja ahelpõimed. Lisandite (looduslik materjal) kasutamine. Kudumi ühtlase laiuse hoidmine töö käigus. Kudumi lõpetamine ja raamilt eemaldamine. Viimistlemine.

3.2.12. PITSID. Hargipits. Hargiriba heegeldamine, äärestamine, hargiribade ühendamine. Ringsete motiivide valmistamine. Iripitsi motiivide heegeldamine. Reljeefse saavutamise. Põhjavõrgustikud. Motiivide ühendamine võrgustikuga. Sõlmpits. Materjali kulu arvutamine. Nööride kinnitamine alusele. Põhisõlmed ja erisõlmed. Motiivide kaunistamine.

3.2.13. VILTIMINE. Tasapinna viltimine. Kavandamine. Ümara väikeeseme viltimine (nõelapadi, pall, mänguasi). Ruumilise eseme viltimine (müts, sussid, kindad, vildikud, käpiknukk).

3.2.14. PABERI VALMISTAMINE. Rebimine, leotamine, mikserdamine, pabermassi lahuse valmistamine, lisandite kasutamine, pabermassi kogumine raamile. Erinevate faktuuride saamine.

3.2.15. KINGITUSTE TEGEMINE. Kingituse kujundamine ja kaunistamine. Erikujuliste kingituste pakkimine. Karpide valmistamine.

3.2.16. KODU KUJUNDAMINE. Mööbli paigutamine. Värvid ruumis. Kunst kodus. Kodutekstiilid, nende kavandamine ja õmblemine. Erinevate tehnikate kasutamine kodutekstiilide kaunistamisel.

4. 6. klassi lõpetaja õpitulemused

4.1. 6. klassi lõpetaja teab:

- 1) ohutustehnika nõudeid erinevate töövõtete rakendamisel;
- 2) heegeldamise ja kudumise tingmärke;
- 3) õpitud tööliikide juures kasutatud materjalide omadusi.

4.2. 6. klassi lõpetaja oskab:

- 1) kavandada ja valmistada lihtsaid esemeid;
- 2) töötada iseseisvalt tööjuhendite ja jooniste järgi;
- 3) heegeldada ja kududa põhisilmuseid;
- 4) tikkida ühe- ja kaherealisi pisteid;
- 5) määrata koe- ja lõimelõnga suunda;
- 6) käsitseda õmblusmasinat ja sellega õmmelda;
- 7) õmmelda lihtõmblust ja palistust;
- 8) viimistleda erinevates tehnikates töid.
- 9)

5. Põhikooli lõpetaja õpitulemused

5.1. Põhikooli lõpetaja teab:

- 1) kaasaegseid käsitöö- ja õmblusmaterjale ning nende omadusi;
- 2) tänapäeval kasutatavate käsitöövahendite otstarvet ja kasutusvõimalusi;
- 3) eesti rahvuslikke käsitööliike;
- 4) õmblusmasina lisaseadmete otstarvet ja kasutusalasid.

5.2. Põhikooli lõpetaja oskab:

- 1) heegeldada skeemi järgi;
- 2) kududa kindaid ja sokke;
- 3) kududa kirjalist pinda ja erinevaid koekirju tingmärkide järgi;
- 4) tikkida ühesuunalist pilu, madal- ja mähkpistet;
- 5) võtta lõikelehelts lõiget ja seda kohandada;
- 6) kujundada ja õmmelda endale rõivaid;
- 7) kasutada ainealast kirjandust;
- 8) kavandada iseseisvalt käsitööeset, valida selle valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid ja tehnoloogiat.

KODUNDUSE AINEKAVA

1. Õppe-eesmärgid

Kodunduse õpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) omandab tervisliku toitumise põhimõtted;
- 2) õpib tundma erinevaid toiduaineid, nende toiteväärtust, maitseomadusi ja kasutamise võimalusi;
- 3) omandab toiduainete töötlemise (toiduvalmistamise) põhiviisid, arvestades seejuures hügieeni, töetervishoiu ning ohutustehnika nõudeid;
- 4) õpib tundma säästliku majandamise põhimõtteid;
- 5) arendab tarbija- ja keskkonnateadlikkust;
- 6) omandab oskusi töötada kodutehnikaga ja kasutada korrastustöödel sobivaid hooldusvahendeid;
- 7) omandab üldtunnustatud etiketinormid.

2. Õppetegevus

- 2.1. Kodunduse tundides omandavad õpilased teadmisi toitumisest ja toitlustamisest, kodu kujundamisest ja korrashoiust, rõivaste hooldamisest ja käitumise alustest; neid valmistatakse ette säästlikult majandavateks teadlikeks tarbijateks.
- 2.2. Toitumisõpetuse teoreetiline osa seostatakse praktilise tegevusega. Õpilastele tutvustatakse rahvuslikke toitumistavasid ja toitumise nüüdisaegseid põhimõtteid. Kodumasinade ja korrastusvahendite õpetamisel lähtutakse nüüdisaegsest tehnoloogiast.
- 2.3. Lisaks tavapärasele praktilisele tegevusele pööratakse tähelepanu ka õpilaste iseseisvale uurimistööle (referaatide, ettekannete, projektide koostamine). Õppekõõgis töötades järgitakse üldkehtivaid hügieeni-, töö- ja tuleohutusnõudeid.
- 2.4. Hindamisel arvestatakse teoreetiliste teadmiste omandamist (ka uurimistöö tulemusi), praktilist tööd õppekõõgis (hügieeninõuete järgimine, töövahendite kasutamine, toiduainete töötlemisel õigete võtete kasutamine), valminud toidu serveerimise oskust, selle maitseomadusi.

3. Õppesisu 5.– 6. klassile

- 3.1. TOITUMINE. Toiduained ja toitained. Toiteväärtus. Teravili ja teraviljasaadused. Piim ja piimasaadused. Muna kui toiduaine. Aedvili kui toiduaine. Konservid ja pooltooted. Toitumisrežiim.
- 3.2. TOIDUVALMISTAMINE. Eeltöötlemata toiduainete ettevalmistamine ja serveerimine (leiva- ja piimatooted, aedviljad, kala- ja lihatooted, konservid). Võileibade valmistamine. Toor- ja segasalatid. Salatikastmed. Toidud kuumutamata kohupiimast. Keetmata magustoidud. Joogid.
- 3.3. ETIKETT. Lauakatmise põhinõuded. Käitumine lauas.
- 3.4. HÜGIEEN. Isikliku hügieeni nõuded, esteetilisus toiduvalmistamisel ja serveerimisel.
- 3.5. KODU KORRASHOID. Puhastus- ja korrastustööde abivahendid. Töö kavandamine ja korraldamine.

3.6. MAJANDUS. Energia säästlik kasutamine (vesi, elekter, soojus). Majapidamisjääkide loodussõbralik kasutamine. Kokkuhoiu võimalused ja kulude analüüs.

4. 6. klassi lõpetaja õpitulemused

4.1. 6. klassi lõpetaja teab:

- 1) tervisliku toitumise põhialuseid;
- 2) toiteväärtuse mõistet;
- 3) enamkasutatavaid toiduaineid;
- 4) isikliku hügieeni nõudeid ja esmaseid hügieeninõudeid köögis töötamisel;
- 5) enamkasutatavaid kodukeemia vahendeid;
- 6) jäätmekäitluse põhialuseid.

4.2. 6. klassi lõpetaja oskab:

- 1) valmistada eri liiki võileibu, toor- ja segasalateid;
- 2) valida sobivaid maitseaineid;
- 3) katta lauda hommiku-, lõuna- ja õhtusöögiks, klassiõhtuks;
- 4) koristada lauda ja pesta nõusid;
- 5) korrastada ruume ja kasutada sobivaid töövahendeid.

5. Õppesisu 7.–9. klassile

5.1. TOITUMINE. Kala kui toiduaine. Liha kui toiduaine. Toitainete kadu kuumtöötlemisel. Toiduainete riknemise põhjused. Toiduainete säilitamine. Toitumise põhireeglid. Toitainete tasakaalustamine toidus. Toiteväärtuse arvestamine menüü koostamisel.

5.2. TOIDU VALMISTAMINE. Kaasaegsed köögiseadmed. Kuumtöötlemise põhiviisid. Köögiviljatoidud. Piima- ja teraviljatoidud. Munatoidud. Lihatoitud. Kalatoidud. Kuumtöödeldud järeloomad puuviljadest ja marjadest. Lihtsad taigatooted. Kuumad joogid.

5.3. ETIKETT. Koosviibimiste korraldamine. Etiketinõuded peolauas.

5.4. HÜGIEEN. Mikroorganismid toidus. Toidumürgitused ja nendest hoidumise võimalused. Hügieeninõuded toiduainete säilitamisel.

5.5. KODU KORRASHOID. Ruumide kujundamine ja kaunistamine. Kodumasinad. Suurpuhastus ruumides. Toataimede hooldamine.

5.6. MAJANDUS. Tarbijainformatsioon. Kulude planeerimine erijuhtudeks (peod, tähtpäevad jm). Teadlik ja säästlik majandamine.

6. Põhikooli lõpetaja õpitulemused

6.1. Põhikooli lõpetaja teab:

- 1) põhitoiduaineid;
- 2) toiduainete tasakaalustamise võimalusi toidus;
- 3) toiduainete kuumtöötlemise põhiviise;
- 4) toiduainete riknemise põhjusi;
- 5) etiketinõudeid peolauas;
- 6) säästliku majandamise võimalusi.

6.2. Põhikooli lõpetaja oskab:

- 1) valmistada kuumtöödeldud toite põhitoiduainetest;
- 2) koostada menüüd;
- 3) teha toidulaua kalkulatsioone;
- 4) kujundada ja kaunistada ruume.